

АНИ ЛЕВИ
СЕДЕМ РАЗКАЗА ЗА
ЛЮБОВТА
НОВА СРЕЩА С КАРЛОС
ФУЕНТЕС

Превод от испански: Райна Стефанова, 1982

chitanka.info

За мексиканския писател Карлос Фуентес (роден в 1928 г.) се заговори в края на 50-те и началото на 60-те години, когато латиноамериканската белетристика изведнъж привлече вниманието на целия читателски свят на планетата като крупно, забележително явление в световната литература. Карлос Фуентес бе сред тези, които ѝ отвориха пътя към всички ценители на високото майсторство, на оригиналното перо. Много се спори дали става дума за „бум“ на испано-американския роман, както много критици на Запад окачествиха това явление, или за закономерно обусловен разцвет на една литература, набирала сили и черпила сокове от историята на латиноамериканските народи в течение на редица векове, от тяхното литературно и художествено наследство. Може би наименованието „бум“ беше удобно за някои, за да могат да ограничат явлението само до малък брой подбрани от тях произведения и да оставят без внимание други, появили се по-рано, едновременно или по-късно. Обаче латиноамериканската белетристика, която наистина нахлу на европейския литературен пазар с един издателски (sic!) бум, не се ограничи с тези „първи лястовички“. Тя получи нов подтик от интереса, който те запалиха сред читателите по света, и продължи със същата „скорост“ да изгражда едно безспорно литературно богатство.

Основната причина за това бързо въздигане на авторитета на латиноамериканската белетристика изтъква видният кубински поет и литературовед Роберто Фернандес Ретамар: „Ние знаем, че литературата помага за изследване на действителността или на отделни нейни страни — тези от тях, които невинаги привличат вниманието по естетически причини, но към които тъкмо литературата е способна да насочи вниманието и по чисто художествени причини. Това наблюдаваме през последните години в Латинска Америка. Събитията от 1959 година (победата на Кубинската революция — А. Л.) събудиха в целия свят най-жив интерес към тази част на планетата, привлякоха вниманието включително и към литературата ѝ. И тогава се разкри, че в Латинска Америка има литература, която е показала своята зрелост още много десетилетия преди това, която е създавала и продължава да създава произведения със световно значение и същевременно носещи печата на латиноамериканската специфика“^[1].

Известната съветска изследователка на латиноамериканската литература Вера Кутейщикова също подчертава този аспект на

проблема: „Днес (...) става очевидно, че високите художествени постижения на писателите от този континент не могат да бъдат разглеждани извън световния литературен контекст, извън връзката им с общата криза в идеологията на колониализма и европоцентризма, а още по-малко извън връзката им с националноосвободителната борба, която водят народите от «сражаващия се» континент“^[2].

Между първите (след класиците основоположници Мигел Анхел Астуриас и Алехо Карпентьер), които завладяха европейската сцена, бяха Хулио Кортасар, Габриел Гарсия Маркес, Карлос Фуентес и Марио Варгас Лъоса. Но историята не спря дотук. След тях дойдоха още имена и чрез всички тях европейският и световният читател откриха и други, непознати дотогава, но ценни, значителни произведения. И така, явлението продължава и създава нови и нови творци и творби, които преодоляха географските разстояния, преминаха бариерата на океана и днес хората по света познават латиноамериканските народи и говорят за тях не като за някакви екзотични племена, а като за народи, от чиито културни достижения могат много да вземат, много да научат, с които могат равностойно, многопосочно да общуват. За всичко това изключително много допринесе латиноамериканската литература през последните години, като отговори едновременно и на интересите и възжеланията на своите борещи се за правда народи, и на интереса на световния читател към живота и борбите на континента.

Латиноамериканските писатели се противопоставиха на ограничаването на постиженията в литературата на континента в рамките само на няколко значителни произведения, които първи откриха пътя. И за да защитят позициите и становищата си, те сами се отдадоха и на литературнокритическа и теоретична дейност. Един от тези, които посветиха цяла книга на латиноамериканския роман, бе Карлос Фуентес. През 1969 година той издаде сборника с есета „Новият испано-американски роман“, в който защитава традициите на испано-американската литература и показва, че новото не се е появило на празно място. Той посочва слабите и силните страни на първия етап от историята на романа и доказва закономерното му развитие в едно общество, достигнало друга фаза: „... традиционният роман на Латинска Америка (романът от годините преди Мексиканската буржоазнодемократична революция от 1910 година — А. Л.) е една

статична форма в едно статично общество. (...) първата качествена промяна се извършва в литературата за Мексиканската революция. За пръв път в Латинска Америка сме свидетели на една истинска социална революция, която има за цел не само да замени един генерал с друг, а да измени коренно структурите на страната.“^[3]

С появата си на литературното поприще младият Карлос Фуентес заявява, че две теми го привличат най-много — град Мексико — „тайнствен и отблъскващ“ — и социалната действителност в страната. Той веднага прави впечатление на търсец творец, който не се задоволява с постигнатото от писателите преди него както в тематично и в сюжетно отношение, така и в художествената форма. Той търси новото, иска да разбере Мексиканската революция и нейните дейци, и нейните противници, и буржоазията, и земевладелската аристокрация, и миналото, и настоящето, да прозре в бъдещето... Иска да проумее кои са пътищата към човешкото щастие.

Една от главните му сили на творец, с която веднага завладява читателя, е майсторското рисуване на психологическите състояния. Дори и в най-социалния си изобличителен роман — „Смъртта на Артемио Крус“, който се счита и досега за ненадминат в неговото творчество, за шедьовър в световната проза (и който още веднъж доказва, че най-високи върхове един творец достига тогава, когато засегне най-важните страни на социалната действителност, когато обхване картината и на политическия живот в родината си, че мащабността на писателя и на неговите творения зависи от мащабите на социалните и човешките отношения, които той изследва и рисува), той дълбоко сондира човешката душа.

С новия си поглед към явленията — от една страна, и с новите си, непривични художествени похвати — от друга, още с първия си роман — „Най-прозрачната област“, излязъл през 1958 година, четири години след първата му литературна изява — сборника разкази „Дни с маска“, Карлос Фуентес предизвиква буря от възторзи и възмущения. Днес този роман единодушно е признат не само за безспорно постижение на писателя новатор, но и за едно от най-значителните произведения на мексиканската литература. В него Карлос Фуентес показва състоянието на своята страна през периода, последвал буржоазнодемократичната революция от 1910 година. Книгата е едно голямо и сложно по проблеми и по композиция платно, на което

писателят изнася, чрез разсъжденията на героите си, различните възгледи, съществуващи за историята и бъдещето на Мексико. Карлос Фуентес постига едно пълнокръвно представяне на социалната действителност, при това с проникателна психологическа характеристика на образите. Той е подбрал за свои герои хора от отделните слоеве на мексиканското общество, което прави картината многообхватна. Немалко място е отделено и на метиския характер на страната — важна особеност за Мексико, както и за всички страни на континента — и която дава силно отражение върху тяхното цялостно развитие.

Във втория си роман — „Смъртта на Артемио Крус“ (1962 г.) — Карлос Фуентес показва ясно какво е станало след героичната, самоотвержена революция, първата народна по характер революция на латиноамериканския континент. Героят на романа, младеж от народа, увлечен в пороя на борбата, се превръща по-късно в милионер, който на смъртното си легло прави равносметка на целия си живот. Виждаме до каква степен са прогнили обществото и господстващата класа, която се е възползвала от всенародната борба за безскрупулното си забогатяване и завладяване на всички позиции. Майсторски е описано цялото падение на напълно корумпираната буржоазия; тук виждаме продажността и на религията, и на печата — на всички институции. Посочено е и участието на вечния грабител на латиноамериканските народи — САЩ. Карлос Фуентес показва на читателя онова страхотно огорчение и разочарование, останало като рана след провала и жестокото погазване на идеалите на революцията. В разговорите на Артемио Крус с неговата съвест са отразени и много моменти от историята на Мексико, както и възможните перспективи — осъществени и несбъднати. С голяма психологическа дълбочина са разработени интересни и извънредно сложни характери на мъже и жени, които оставят незаличими следи в паметта ни. По нов начин осветлява Карлос Фуентес два постоянни проблема в испано-американската литература: силната личност и смъртта. Писателят ни кара да се замислим за дълга, за смисъла на човешкия живот, за щастиято. В тази творба много внимание е отделено и на любовта: ту всеотдайна, чиста и безкористна, ту извратена и продажна, огледало на продажното общество.

Карлос Фуентес е автор и на романите „Чиста съвест“ (1959), „Свещена зона“ и „Смяна на кожата“ (1967), „Тера ностра“ (1975), повестта „Аура“, пиесата „Нощем всички котки са черни“ и др. Героите на писателя са все хора, които търсят щастието си, борят се с препятствията, но най-често остават излъгани и разочаровани в най-чистите си надежди и мечти. И навсякъде, при всички обстоятелства, Карлос Фуентес ни среща и с любовта — друга негова предпочитана тема, на която са посветени основно някои от споменатите творби, както и разказите от втория му сборник — „Песен за слепци“ (1964).

Мотото на сборника е из класическото произведение на испанската средновековна литература „Книга за праведната любов“ от Хуан Руис, известен като автор не толкова с името си, колкото с църковния си сан — Арсипресте де Ита — протопрезвитер от град Ита:

*Нивга не можем постигна я
чрез плътта си прокажена,
сляпа, безволна, окаяна.*

То веднага ни насочва към тематиката на книгата: Карлос Фуентес е събрал в сборника седем разказа за любовта. Тоест авторът още с мотото си ни заявява, че ще говори за човешката „сляпа, безволна, окаяна“ плътска любов, още от началото ни разкрива както темата, така и становището си — ние гоним „праведната любов“ (в най-богатия смисъл на тази дума — истинската, пълна, щедра човешка любов), но не можем да я постигнем „чрез плътта си прокажена“.

С това навлизане веднага в проблема Карлос Фуентес ни казва и какво иска от нас като читатели — да вървим през книгата не пасивно, а редом с героите му. Той сякаш подчертава: „аз открито споделям с вас своите намерения, включете се да ги осъществим заедно“. И той така разказва своите истории, с такива очаквани и неочаквани обрати, че ние наистина го следваме и съпреживяваме с него и с героите му: техните надежди и копнежи дълбоко ни вълнуват.

Карлос Фуентес никога не подценява увлекателността на сюжета, изгражда го винаги разнообразно. Това негово естетическо виждане привлича за творбите му най-широк кръг читатели с различни

предпочитания. Показва писателското схващане за необходимостта литературата да съумява да достигне до най-съкровените кътчета на душевния мир на читателя, да му влияе. Карлос Фуентес е автор, който дава самостоятелен живот на героите си, но и постоянно присъства редом с тези, за които пее своята елегична „Песен за слепци“. Всеки миг се чувства определено неговата авторска позиция. Той не се стреми да скрие от читателя и развързката на разказите. Тъкмо напротив, сякаш през цялото време, с цялостното повествование ни подготвя за края, който ще ни предложи, и все пак винаги в последния миг добавя нов детайл, нов щрих и ни доставя ново естетическо удоволствие с предвижданата и всъщност непредвидена развързка.

Един от най-силните разкази на обединяващата тема е „Двете Елени“. Героите в този многопластов, оригинален разказ търсят любовта и постоянно говорят за нея. Мнения най-различни — един е чист в помислите и в поведението си, изказвайки скандализиращи околните мисли; друг е безогледен в лицемерието си и в перченето със своята свята невинност; трети постъпва може би най-грозно, може би с дълбоко чувство за вина, може би с угризения, може би е много нещастен... С „Двете Елени“ започва сборникът и той дава, така да се каже, тон на книгата. Разказ, който заинтригува. Карлос Фуентес, като голям майстор, след като през цялото време ни е водил към очакван финал, изведнъж, в последното изречение, прави едно съвсем малко „отклонение“, с което ни оставя смаяни.

Има нещо много общо и много различно между „Двете Елени“ и „Остаряла нравственост“. Този разказ започва след едно полукомично, полуигриво начало, като идиличен разказ за щастливия живот на едно момче сред хора, които то обича и които го обичат. И отново в стила на остро сюжетните преходи, така присъщи на Карлос Фуентес, едно сякаш незначително събитие ще промени изцяло не само живота на момчето, но ще го накара да погледне с други очи на света, да проумее много неща, които дотогава са му се стрували ясни именно защото не ги е разбирало. И този разказ ни предоставя възможността непрекъснато да очакваме нови действия от героите, да се питаме „как ще завърши всичко това?“ и да си спомняме за онези като че ли най-свети и недосегаеми кътчета на ценностната ни система, в които писателят нахлува буреносно и безпощадно, предизвиквайки протеста ни срещу безплодните усилия на „сляпата“ любов. Колко е сложен

човекът? Колко са сложни взаимоотношенията между близки и далечни? Колко справедливо можем да осъдим едно поведение? От колко много най-различни страни можем да окажем една постъпка?

В „Куклата царкиня“ има много лирика и трагизъм. Писателят копнее по чистотата на детските дни, на детската любов, тъгува за нея, страда с мъките на героите си, опитва се да проникне в същината на техните постъпки, да си обясни и да ни обясни онова, което възприемаме като жестоко, странно, невероятно, вън от рамките на нормалното поведение. Отделните моменти будят у нас най-противоречиви чувства: изпълнени сме ту с умиление, ту с омраза и негодувание, ту с пълно недоумение, ту с истинско човешко съчувствие и състрадание. Образът на малката героиня, очертан съвсем лаконично, е едно от най-големите художествени постижения на Карлос Фуентес в сборника.

Твърде своеобразни са и взаимоотношенията между героите на разказа „Чиста душа“. Характерното за Карлос Фуентес дълбоко вникване в най-тънките движения на човешката душа тук ни се открива в нова светлина. Достоевски беше писал, че човекът се състои не само от една, каквато и да е тя, подбуда, че той е цял един свят, но основната подбуда у него трябва да бъде благородна. В този дух като че ли Карлос Фуентес иска да оправдае пред себе си и пред нас поведението на героите си още в мотото на разказа.

Много актуално звучи „Цената на живота“ със своята тема против тероризма. Разказът е кратък, тук писателят не навлиза в психологически дълбини, но по-силно са засегнати някои социални мотиви на съвременността.

С престъпленията, до които водят социалните различия, с лъжата, лицемерието, извратеността ни среща „На морската змиорка“. В този широко разгънат разказ Карлос Фуентес представя нова галерия от майсторски изписани образи, запомнящи се детайли на социалното неравенство, на фалшивия католически морал („Като си помисля само как бях възпитана! — говори главната героиня. — Монахините обличаха момичетата в зелени униформи с дълги ръкави, закопчани догоре. Къпеха ни, увити в дълги ризи. Трябваше да загасим светлината, за да се съблечем преди сън“), на неукротимия, несломим и непреодолим стремеж на човека към любовта... На добрия

английски кораб, „самото плаващо приличие“, както го рекламира един от героите, всъщност какво ли не се случва...

„Каквото пожела съдбата“ е разказ за любовта и творческата личност, за необходимостта художникът да се съобразява в редица случаи с конюнктурата, с желанията на публиката и на критиката, за неразбирането между хората, за лутанията на героя като човек и като творец.

Обединил с общата тема за любовта седемте разказа в сборника, Карлос Фуентес едновременно с нея засяга — бегло или по-подробно, според обстоятелствата в конкретната творба — много други проблеми, вълнуващи хората в съвременния свят. И отново е поставен въпросът за избора, който винаги стои пред човека. Мексиканският писател недвусмислено внушава, че той трябва да остане преди всичко Човек в този избор.

Сборникът с разкази „Песен за слепци“ не само ще обогати представите на българския читател за родината на Карлос Фуентес и за някои други страни. Той ще събуди у него и много размисли за важни общочовешки проблеми, нови пориви към хуманизъм, към взаимно разбиране между хората, към човешка солидарност.

Ани Леви

---

[1] Роберто Фернандес Ретамар, „Приносът на латиноамериканските литератури в световната култура на ХХ век“, сп. „Латинская Америка“, бр. 5/1978, с. 32. ↑

[2] В. Н. Кутейщикова, ж. „Вопроси литературы“, № 7/1973, с. 213. ↑

[3] Карлос Фуентес, „Новият испано-американски роман“, Мексико, 1972, с 14–15. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.